

Eros și Thanatos în poeziile Magdei Isanos

Drd. COZMA Alina Liliana
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Abstract: *Magda Isanos wrote during her life and she prepared texts for publishing that intensively suggest her vision regarding life, death and about the bridge that connects the two concepts, the love. Her volume, Poems, printed in 1943, before her death, gives the feeling of a thorough power of construction. No verse is randomly written down. The writer's imaginary hides a psychoanalysis act, a hard and continuous search for itself.*

Death has always been the favourite theme in Magda Isanos' poetry. For a young girl, in her prime, dealing with the thought of death is unusual. Coming off the press in June 1st 1937, in the magazine "The Notes of Iasi", the poem We die...like tomorrow is an amazing expression of intuition, indefinite for the moment, of the human individual's sensibility.

The fear caused by sensing the appearance of death will increase in the volumes coordinated by the author itself: the first one, Poems, 1943, and the two published after her death: Weighed the mountains", 1945 and "The country of light", 1946, which, according to some confessions, the poetess arranged in order to be printed shortly before she die.

In the case of her poetry, death and sleep are similar. The sleep suggests an abort of the passage of time, a way-out from becoming, assisting to eternity, a divine state. On the background of a symbolic thinking, death wears many faces. The faces are meek or baneful, bright or dark. Death is seen as going into another world, the author showing interest in its vegetal aspects after death.

Maybe the feeling that the end is coming and the resignation of death, which hides, in fact, a thirst for life, determined the poetess to perceive love as a nectar of life. In Magda Isanos' creation love knows many forms: the love for a couple, the love for a child, the love for God, the love for nature, the love for life, and, paradoxically, the love for death.

The writer manages to incorporate in her works, in a harmonious way, the love, thanks to which life springs, but also death, an imminent phenomenon.

Keywords: *life, death, love, psychoanalysis.*

Magda Isanos a scris în timpul vieții și a pregătit pentru publicare texte care sugerează intens viziunea sa despre viață și poezie. Volumul ei

antum *Poezii*, tipărit în 1943, dă senzația unei puteri de construcție minuțioasă. Niciun vers nu este așternut pe hârtie la întâmplare. Cartea începe cu o *ars poetica*, poezia *Pomii cei tineri* și se încheie cu un *Epilog*. Poemul care-l precede pe ultimul, *Poemul femeii care iubea primăvara*, este, de asemenea, o *ars poetica*. În plus, autoarea și-a construit volumul asemenea unei călătorii inițiatice, de cunoaștere, fapt ce evocă modernitatea artistică.

Escapada interioară, dirijată către cercetarea și aflarea unui centru spiritual, a rădăcinilor ontologice ale eului îi întreține substanța mitopo(i)etică a creațiilor și în celelalte volume. Un *axis mundi*, ce stabilește legătura între două lumi, ajung la ea, treptat: *grădina, pădurea, oceanul, lacul, insula, muntele și cimitirul*. În poemele cu care a debutat, un *centrum mundi* în care sufletul găsește tihna și stabilitatea este copilăria. Acestea sporesc un aer melancolic după viața patriarhală în sânul familiei, alături de mama, de bunicul cu povești, între pomii din grădina de acasă. În calmitatea stabilită se amplifică însă agitația după *lumina curată a dușmănoaselor stele*. Visurile și contemplațiile uluitoare, iluziile optice, jocul de lumini, oglinda, ceața, ondularea firelor de iarbă, foșentul copacilor, mișcările apelor și altele creează miraculosul: „Înțelegem așadar că abaterile de la modelul natural, uneori până la suprarealism, exagerarea plăsmuirilor imaginare până la impresia de halucinare în câteva locuri se întemeiază pe principii bine gândite, totul fiind posibil pe planul fanteziei rodnice și subsumat unor concepte umanitariste, sănătoase”¹⁷².

Ceea ce îi oferă Magdei Isanos succesul este aderarea la un concept de poeticitate inovator. Poeta abordează diverse mijloace de expresivitate modernă, parcurgând componente ale variatelor poeticități într-o modalitate proprie. Originalitatea poeziei ei rezidă în figurația caracteristică a imaginarului, impusă de stările lirice ale ființei care se află între problemele existențiale serioase și nevoia unui loc de liniște, între spaima în fața morții inevitabile și bucuria asistării la Totalitate prin descompunerea în natură.

Lucrarea lui Charles Baudelaire: „ Fantezia descompune întreaga creațiune și cu materiale îngrămădite după reguli, ale căror origine nu o putem afla decât în zona cea mai profundă a sufletului, creează o lume

¹⁷² Ursache, Magda, Postfață la *Poezii* de Magda Isanos, Editura Minerva, București, 1974, p. 203

nouă”¹⁷³ a influențat puternic modul de structurare a spațiului în poezia modernă. Un aspect de ordonare spațială similar cu această idee a modernității alege și Magda Isanos. „ Ochiu-nchis afară, înlăuntru se deșteaptă” (Eminescu, Mihai, *Scrisoarea III*) este decisiv în conturarea teritoriului ei imaginar. Pe retina ochiului interior realitatea ajunge imagine și reflectă o altă lume. Cu ochii pătrunde într-o lume a misterelor, ei constituie cheia și lacătul unei revelații: *Cu ochii mei închiși eu pot vedea/ atâtea lumi cât numai Creatorul,/ cercând azurul tainic cu piciorul,/ în ziua cea dintâi închipuia (Cu ochii mei...)*. Fantezia nu doar redă realitatea, ci o și întemeiază. Prin urmare, actul fantazării are caractere comune cu excepționala forță vădită de Dumnezeu în creația Universului. Imboldul creativ lasă după sine o realitate cu o altă înfățișare, o metalume de o frumusețe splendidă.

Acest fenomen, deși este judecat de oamenii cu gândire logică ca unul simplu, reliefează gândirea mitică și permite trecerea dincolo de sacru: *Când plouă nu se-ntâmplă nimic./ Oamenii spun: asta vine de sus; streșinile-ngână: pic, pic... / și gălgâie-n putred apus. / Totuși am văzut zânile/ cum țineau deasupra capului mâinile/ și dansau în iarba cea noua,/ bucuroase că plouă (Confesiuni)*. În utopia caracterelor ingenuie, stăpânite de vise, de idealuri, care comunică cu orice element al naturii, obiectele cele mai distanțate se alătură, se potrivesc în sisteme de noi suprarealități, ca în poezia intitulată *Noapte: Ascultam astă-noapte/ crescând pădurile pline de șoapte,/ cât spațiul nalte,/ aceleași și alte;/ cu crengi felurit înflorite,/ nu mai știu de unde pornite./ Stufos întunericul se făcea - / și rece-mprejurul tău, stea ... // Unde sunt acum, unde sunt/ Ființe, lucruri tainic împăcate,/ Lângă pământ ca umbrele culcate,/ Și mirosind a pământ?*

Imaginarul poetei ascunde un act de psihanaliză, o cercetare de sine asiduă și continuă. Adâncirea în sine simbolizează și o afundare în misterele universului, o deplasare spre fundamentele lumii, către prototipurile tuturor lucrurilor. În intimitatea naturii, poeta simte niște emoții care le depășesc pe cele proprii, cu privire la existența totală, la întreg cercul omenesc. Conștiința se dilată până când percepe satisfacția sufletească a existenței absolute: *Din adâncuri neștiute nici de mine, cheamă/ sufletul imaginea pe care-a scăldat-o/ și tremură de bucurie și de teamă/ văzând că nicio trăsătură n-a uitat-o (Naufragiu)*. Din nou, pădurea, codrul, grădina, parcul, muntele, copacul, oceanul, marea, râul, lacul, câmpia, florile nu mai constituie puncte de cunoaștere pentru

¹⁷³ Baudelaire, Charles, *apud* Friedrich, Hugo, *Structura liricii moderne*, București, EPLU, 1969, p. 54, *apud* Grati, Aliona, *Magda Isanos – Scrieri*, Editura Știința, Chișinău, 2016, p. 12

orientarea în spațiul realității, ci și corpuri topografice de înfățișare imaginară a suprafeței mitice, fabuloase.

Fiind descompusă, natura este prezentată la Magda Isanos în frânturi de real ce sugerează, ca în lirica eminesciană, simbolurile naturii veșnice, în forme inteligibile rațiunii. Poemele autoarei ascund căutarea năucitoare de a găsi lucrurilor prelungire în veșnicie, de a intra în interiorul lor încărcat de conținut semantic și mister, de unde se poate ajunge în suprafața cosmosului: *Căutam în iarbă și-n mohor/ tainele ascunse tuturor./ Mă uitam în fântână și-n iaz,/ și-ascultam, – îndelung – sub brazi... (Doamne, n-am isprăvit!).* Poeziile ilustrează un ritual magic, vrăjitoresc, prin care se poate pătrunde în teritorii tainice dar, în același timp, știute, încadrate în frumusețea începutului. Contemplațiile fascinante, iluziile optice readuc dimensiunile desăvârșite ale existenței: *Anume deschise, zărilor/ vesteau pământurile primăverile./ Drumul fugea purtând călăreții; pomii de aur și-azur ai dimineții/ creșteau ca-n povești,/ acoperind înaltele ferești (Fata).* Numeroasele imagini artistice ce alternează, cu nesfârșitele lor sensuri, întotdeauna deschise spre îmbogățire, variatele sinestezii și similitudini determină vraja, aducând aminte de începuturile lumii, unde totul tocmai se zămislește.

Dorința arzătoare de locuri noi provoacă imaginația să creeze permanent. Deschiderea orizontului este sprijinită de *somn, reverie, vis, oglindă* unde stăpânirea logicului, a rațiunii se diminuează. Traversarea de la starea de conștiență, de trezire la somnolență se realizează în locuri creatoare de șovăieli: fie că intră în discuție *oglindea* care propagă razele unei lămpi, fie că vorbim despre jocul nebunesc al crengilor copacilor, ori despre nesfârșitul dans al lanurilor de verdeață. Parametrii restrânși ai odăii se zăresc în sticla misterioasă a ferestrei: *Mă simt în camera mea ca pe-o insulă./ Seara când arde becul – amiază egală –/ ies ploșnițe și gânduri în haine de gală./ Ca un Robinson visez departe orașul. // Fereastra miroasă frumos și adie,/ dreptunghiulară, ca un drapel pe-o corabie (Insulă).* Același fapt se petrece atunci când în odaie se ivește o oglindă, o lampă, ceață sau termometrele strălucitoare din odaia spitalului.

Suprafețele poeziilor Magdei Isanos evidențiază o fază critică a eului separat de numeroasele contradicții ce parcurg permanent ființa. Harul de a vedea mai mult decât poate un om obișnuit reprezintă o fântână nepuizabilă de suferințe. Istovită de durere, poeta ar vrea ca: *Fiecare zare să nu aibă-n spatele ei înc-o zare,/ fiecare cuvânt să nu aib-un clopot mai mult (Oamenii mă uimesc).* Cu toate acestea, nu există cale de mijloc. Femeia care iubea primăvara va căuta întotdeauna *prielnicele clipe* în care *fiecare lucru va fi prelungit în*

umbra de taină (Femeia care iubea primăvara). Prin forța gândului poeta adună mai multe etape temporale, oprește clipa și se bucură de ea cu multă grijă: *Simt în mine neliniștitul vostru suflet, străbuni/ de mult putreziți în țărâna străvechii Helade,/ semizei îndrăgostiți de-adevăr și frumos, iluștri nebuni,/ în fața cărora însăși puterea timpului cade. / ...Vă simt retrăind în sângele meu laolată,/ vă blestem, sunt mândră de voi și sufăr prea mult (Străbunii)*.

Simțind intens foarte multe experiențe impresionante, ființa se trezește a fi spațiul unei diversități cuprinzătoare. Existența complexă, nemărginită și universală, provenită din amplificarea la infinit a celei proprii, nimicește conștiința de sine. Pătrunderea în impersonal, în anonim este iminentă. Conștiința de sine devinde un refugiu lăuntric, profund, care depășește limitările personale, ajungând o conștiință cosmică. Eul liric se topește în diverse forme ale elementarului, progresiv, descoperind înrudirea cu ele prin minunea ce le reunește pe toate: *lucrurile blânde și întunecate*. Subiectul este mascat într-o serie de forme spațiale și temporale: *Cerul pierdut în cețuri îl uitam./ Nu mai eram nici eu decât un ram,/ decât rădăcină avidă și pacer de ierburi vâscoase, opace... (Ploaia)*. Poeta aduce la cunoștință într-un mod Franciscan comuniunea cu natura cu care se îmbină panteist: *Sunt sora ierbii tinere de-afară./ Aceleași seve curg într-amândouă,/ și ne-a lăsat aceeași primăvară/ pe gene suferința, ca o rouă (Variantă)*. Aspectele imaginației ei denotă universuri posibile în care autoarea speră să existe chiar și după moarte.

Ținând seama de principiile poeziei moderne, Charles Baudelaire susținea: „Pentru a pătrunde în sufletul unui poet, trebuie să căutam în opera sa cuvintele ce apar mai frecvent. Cuvântul ne traduce obsesia”¹⁷⁴. În creațiile Magdei Isanos astfel de cuvinte sunt *viață* și *moarte*. Repetarea acestor vocabule este garantată de preferința poetei pentru două teme esențiale în literatură: „Adecvarea ei la temele majore ale vieții și morții, care formează aproape în exclusivitate materia cărților poetei, e incontestabilă”¹⁷⁵. În această privință, acordul ideilor criticilor se impune temeinic: „Atmosfera lor (poemelor) generală este o obsesie a morții și vieții, alternativ, în care, pare-se, este mai puternic, mai viu instinctul vital: și chiar teama de moarte este, în fond, un regret după viață, o chemare spre ea”¹⁷⁶ și „ Bucuria de viață și

¹⁷⁴ Baudelaire, Charles, *apud* Grati, Aliona, *Magda Isanos – Scrieri*, Editura Știința, Chișinău, 2016, p. 14

¹⁷⁵ Zăciu, Mircea, *Dicționarul scriitorilor români*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998, p. 643

¹⁷⁶ Constantinescu, Pompiliu, *Scrieri alese*, Editura pentru Literatură, București, 1957, p.

presimțirea morții rămân motivele fundamentale ...”¹⁷⁷ ori „Presentimentul morții, laitmotivul acestui cântec, prin firea lucrurilor este atât de înrădăcinat în mintea poetei, încât viața întregă se ordonează în funcție de el”¹⁷⁸.

Moartea a fost întotdeauna tema favorită a poeziei. Mai mult decât atât, după cum afirma Ana Blandiana, „marea poezie s-a înrudit întotdeauna cu moartea”¹⁷⁹. În cazul Magdei Isanos coborârea în neant descrie expresia sincerității lipsite de apărare: *Moartea veni atât de simplu, tăcut./ Mâinile care nu puteau cuprinde-au zăcut/ puse una peste alta, cum sunt uneori/ anume așezate unelte sau flori (Când cel iubit)*. Pentru o tânără aflată în floarea vârstei, împăcarea cu gândul morții este neobișnuită. Ieșit de sub tipar la 1 iunie 1937, în revista „Însemnări ieșene”, poemul *Murim...ca mâine* este o expresie formidabilă a intuiției, momentan nedefinită, a sensibilității individului uman.

Teama cauzată de intuirea apariției morții se va accentua mai mult în volumele pe care le-a coordonat chiar autoarea: cel antum, „Poezii”, 1943, și cele două postume: „Cântarea munților”, 1945 și „Țara luminii”, 1946, pe care, conform unor mărturisiri, poeta le-a aranjat pentru a le tipări cu puțin timp înainte să moară. Din spusele fiicei Elisabeta Isanos, în aceste volume Magda a abandonat profilul poetic plin de farmec al poeziilor de început: „Interveniseră experiențele recente: izbucnirea războiului, apoi primul puseu al bolii de inimă în 1942. Moartea, o simplă ipoteză în versurile din tinerețea basarabeană și ieșeană, devenise o teribilă prezență reală”¹⁸⁰.

Perceperea morții ca element inseparabil al vieții, fenomen firesc în ordinea lucrurilor și, în același timp, ca adevăr inadmisibil, care urmează se aibă loc fără amânare, alcătuiesc cele două poluri între care pendulează poeta: fericire și neliniște, venerație și disperare, dorință și spaimă, acceptare și revoltă, combinând patetismul versurilor ei. În situația ei, lupta dintre contrarii are un răsunet caracteristic: „Nu este totuna să știi că ești muritor sau că trebuie să mori. Ipoteticul a devenit realitate”¹⁸¹.

299

¹⁷⁷ Piru, Alexandru, *Istoria literaturii române*, Editura Grai și Suflet, București, 1994, p. 186

¹⁷⁸ Blandiana, Ana, *Eu scriu, tu scrii, el, ea scrie*, Editura Cartea Românească, București, 1978, p. 123

¹⁷⁹ Grati, Aliona, *Magda Isanos – Scrieri*, Editura Știința, Chișinău, 2016, p. 14

¹⁸⁰ Isanos, Elisabeta, *Spre lumina tiparului (Notă asupra ediției)*, în *Magda Isanos. Opere. Pomii cei tineri*, Editura TipoMoldova, Iași, 2013, p. 6

¹⁸¹ Bădescu, Horia, *Magda Isanos. Drumul spre Eleusis*, Editura Albatros, București, 1975,

Conștientizarea terminării firului vieții stârnește în aceeași măsură suspiciune: (...) și nu pot crede c-am să mor în curând;/ viața mea sună înalt, fără-ntristare (În diminețile clare), neliniște și teamă: Toate stihile/ zburau împrejurul lor;/ mă temeam, mă temeam să mor (Cortul singurătății) ori Mâinile mele grele nu se ridică./ Îngere, m-aș ruga și mi-i frică (Înger din lumină), ajunsă câteodată să fie cuprinsă de o stare de nebunie: N-ai să zbori, suflete, n-ai să zbori/ Strigam și hohoteam uneori (Solii pământului). Poeta dorește să alunge moartea rugându-se cu disperare: Viață, nu mă părăsi în răsăritul acesta,/ privește fruntea mea de pe-acum aurie./ Și aerul din cauza viitoarelor fructe/ e rumen și plin (Viață, nu mă părăsi), eschivându-se să-i spună morții pe nume: Să nu răspundem visului rău,/ care vâslește deasupra noastră mereu... (Nu vă scuturați, florilor...), totul unificându-se într-un plânset, o jale continuă a sufletului intimidat de moarte și în incantație ezoterică de chemare și invocare a spiritelor să o mai lase să se bucure de viață.

Bineînțeles că niciuna dintre implorări către cer nu are răspuns, acest fenomen nu acceptă abateri de la regulă. Toate organismele vii, oamenii, plantele, iarba, florile, au în comun un singur lucru: moartea. Omului nu-i rămâne decât să se încante cu elementul comun al ierbii: Cea mai frumoasă unealtă e coasa (Ion). Durerea ia sfârșit în fața cerului indiferent, sufletul se epuizează într-o nostalgică, dar temporară stare de acceptare și solitudine cu care se mulțumește. George Meniuc se întreabă cu nesfârșită tristețe dacă în fața morții poți fi atât de calm și stăpânit ca în Miorița, ori ca în poezia eminesciană Mai am un singur dor și ca în Gorunul blagian: „Liniște în fața morții? O liniște obosită ca niște aripi de pasăre călătoare, ca un sfârșit de zi, chinuită și agitată, o liniște voită de un colț de vrajă și pace”¹⁸².

Stările afective se înlănțuiesc, indignarea și spaima se reunesc încet-încet în înțelegere: Frumoase-s câmpiile vieții, frumoasă primăvara de aur;/ ci eu se cuvinte să plec înaintel/ de-a-ntomna în pădure. // Se cuvine să plec înaintel de-a vedea miezul zilei,/ când nu s-au copt perii văratecii/ și grâul nu sună (Frumoase-s câmpiile vieții), în zâmbet: Revolta s-a făcut surâs, durează // această plină, fără greș amiază (Amiază). Moartea ajunge să fie descrisă ca o stare de fericire deplină, într-un cadru paradisiac: Este la marginea cimitirului,/ lângă bunic, un loc prea potrivit,/ să-mi uit de toate și să-i țin și lui/ când noaptea-i lungă, iarna, de urât. // Mi-ar fi-n pământul cald așa de bine/ și trupu-n iarbă bună mi-aș preface,/ să-l pască vite pripășite și sărace,/ ce-or cere și-o-ndurare pentru mine (La marginea

cimitirului).

Mistuită de conștientizarea faptului că totul se degradează și dispare, de cruzimea limitelor existențiale, poeta este cuprinsă de extenuare și se resemnează, însă o tristețe fără margini țâșnește din toate colțurile aparentei liniști: *Nu pot muri ca sălbăticiunile,/ în resemnare și pace (Poemul femeii care iubea primăvara).* Acceptarea morții este, de fapt, doar o mască, un rol pe care și-l atribuie ființa omenească pe scena teatrului lumesc.

Cercetând caracterul atitudinii în fața morții în cultura română, Andrei Pleșu sesizează că scriitorii adoptă de obicei o „estetică a melancoliei, când scaldată de luminile difuze, dulci aproape, ale resemnării, când dizolvându-se într-o tragică gravitate”¹⁸³. Vrând cu îndârjire să fie nemuritoare, poeta dorește să descifreze misterele morții, să identifice chipul strain al acesteia, călcând uneori pe tărâmul zmeului de unde există cale de întoarcere. Conform opiniei lui Baudelaire, prin artă, dar mai ales prin poezie și prin muzică, sufletul zărește strălucirea aflată dincolo de moarte. Prin urmare, urmărirea unei frumuseți superioare și redescoperirea sufletului este similară cu aflarea morții. Datorită imaginației, poeta revine în prenatal, cu scopul de a simți, la fel ca în lumea magiei, euforia începuturilor. Spațiul original, loc atemporal, este un conținut al inconștientului și în condiții deosebite poate fi remarcat. Cunoașterea de sine, pătrunderea în substraturile necunoscute prin imaginarul poetic oferă o satisfacție profundă.

Este știut faptul că „în mitologia greacă Hypnos (Somnul) și Thanatos (Moartea) sunt frați gemeni”¹⁸⁴. Aceștia sunt fiii zeiței-mame Natura și îi au ca frați pe Lethe (Uitarea) și Geras (Bătrânețea). Poeta alege această tehnică la nivel semantic, în cazul poeziei ei moartea și somnul fiind similare. Somnul sugerează o anulare a trecerii timpului, o ieșire din devenire, asistare la veșnicie, o stare divină.

Cu toate că este stăpânită de ghearele morții, poezia Magdei Isanos emite, în mod paradoxal, în esență, o putere de viață covârșitoare: *Cred în ea, cred în numele ei (În diminețile clare).* Iubind cu patos viața, soarele, lumina, florile, pomii, ea nu le poate abandona și da uitării. Poeta dorește cu tot dinadinsul să ducă mai departe cântecul vieții în elanuri solare, susținând viața plantelor și a vietăților mici: *Voi scrie despre acea necruțătoare/ bucurie de-*

¹⁸³ Pleșu, Andrei, *Pitoresc și melancolic: O analiză a sentimentului naturii în cultura europeană*, p.98 apud Grati, Aliona, *Magda Isanos – Scrieri*, Editura Știința, Chișinău, 2016, p. 16

¹⁸⁴ Eliade, Mircea, *Aspecte ale mitului*, Editura Univers, București, 1978, p. 119

a fi tânăr sub soare;/ cu fruntea lângă cer voi scrie despre viață (Mă scald în zi). Această certitudine întreține setea de viață, care se răspândește peste tot. Arma cea mai puternică și persuasivă de triumf a vieții asupra morții este *creația*, simbolizând ardoarea de eternitate, dorința de a birui efemeritatea: *Zburați, cântece, zburați departe,/ scuturați-mă de pământ și de moarte (Acum cântecul s-a sfârșit...).*

Biografia Magdei Isanos are un rol important asupra creațiilor sale. Este indiscutabil faptul că perspectivele asupra vieții pot provoca forțe majore în poezie. Evident că presimțirea morții apropiate stigmatizează versurile autoarei. Deosebit de pătrunzătoare și fatală este solitudinea nimicitoare, cauzată de neacceptarea morții. Atitudinea de luptătoare pe care i-o atribuie criticii volumelor postume, dar și Marin Bucur în prefața la ediția coordonată, reprezintă expresia elegantă, eufemistică a dezacordului, tendințele de apărătoare a norodului sunt chiar o acuzare împotriva aceste justiții abstracte.

Moartea este percepută ca o trecere într-o altă lume, autoarea manifestând interes față de aspectele ei vegetale după moarte. Așadar, poezia ei este *picturală*, ilustrând tablouri naturistice reale, învăluite în lumini și umbre fantastice: „Observând marele spectacol al naturii, autoarea vrea să ne spună, narativ vorbind, că în lume se produc o mulțime de minuni: plouă, răsare soarele, crește iarba, de fapt întâmplări obișnuite. În ceea ce o privește, ar dori să capete una din ipostazele pe care le înfățișează în versuri, cu alte cuvinte să-și asigure un mod de existență și după ce își pierde făptura umană”¹⁸⁵. Bucuria naturii este creionată în mare parte dintre poeziile postume ale Magdei Isanos. Senzația contopirii cu lucrurile înconjurătoare, criza consimilitudinii, plasarea melancoliei într-un timp etern sunt trăsăturile fundamentale ale poeziei ei. Moartea nu se mai simte atât de puternic în cazul celui care știe să se camufleze în toate elementele naturii, însă până în punctul acesta omul trebuie să parcurgă un drum greoi, fiind urmărit pretutindeni de două planuri. În consecință, devine plauzibilă seria de disonanțe și contradicții, raportul viață-moarte, teluric-cosmic, clipă-veșnicie, lumină-întuneric, individ-omenire, real-imaginar, răscoală-acceptare, apolinic-dionisiac și soluționarea lor prin înglobarea în frumusețea cosmică. Variatele sensuri ale cheii *viață-moarte* sunt denaturate, fasonate, amplificate, dezvoltate de context. Ținând seama de diferitele mituri și simboluri ale

¹⁸⁵ Ursache, Magda, Postfață la *Poezii* de Magda Isanos, Editura Minerva, București, 1974, p. 194

diverselor culturi, poeta se obișnuiește cu moartea, în modul acesta dorind să o îndeparteze sau măcar să o amâne.

Poeta învață a muri grație *grădinii, livezii, pădurii, codrului, parcului*, care sugerează tendința sufletului de a se integra în armonia pădurii și în grădinile edenice. Vrând să-și înfrumusețeze moartea inevitabilă, ea oferă spațiului transcendent confortul locurilor familiale.

BIBLIOGRAFIE:

Corpus de texte

Isanos, Magda, *Cântarea munților*, Editura Minerva, București, 1988

Isanos, Magda, *Poezii*, Antologie, postfață și bibliografie de Magda Ursache, Editura Minerva, București, 1974

Isanos, Magda, *Poezii/ Poésies*, Traducere de Elisabeta Isanos, Editura Libra, București, 1996

Isanos, Magda, *Scrieri*, Ediție, studiu introductiv, repere cronologice, note și comentarii, referințe bibliografice de Aliona Grati, Editura Știința, Chișinău, 2016

Isanos, Magda, *Vis vegetal*, Editura Nico, Târgu-Mureș, 2014

Dicționare

Bădescu, Horia, Magda Isanos, *Dicționarul general al literaturii române*, București, 2012

Pop, Ion, (coord.), *Dicționar analitic al operelor literare românești, A-M*, ed. definitivă, ED Casa Cărții de știință, Cluj-Napoca, 2007

Simion, Eugen, (coord.), *Dicționarul general al literaturii române, A-B*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2004

Zaciu, Mircea, *Dicționarul scriitorilor români*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998

Zaciu, Mircea; Papahagi, Marian; Sasu, Alexandru, *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, Ed. Albatros, București, 2000

Istorii literare

Micu, Dumitru, *Scurtă istorie a literaturii române*, vol.II, Editura Iriana, București, 1995

Piru, Alexandru, *Istoria literaturii române*, Editura Grai și Suflet, București, 1994

Rotaru, Ion, *O istorie a literaturii române*, vol.III, Editura Minerva, București, 1987

Studii de interes general

Eliade, Mircea, *Aspecte ale mitului*, Editura Univers, București, 1978

Eliade, Mircea, *Insula lui Euthanasius*, Editura Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1943

Manolescu, Nicolae, *Metamorfozele poeziei*, Editura Timpul București, 1996

Manolescu, Nicolae, *Poezia modernă de la G. Bacovia la Emil Botta*, Editura pentru Literatură, București, 1968

Studii critice de specialitate

Bădescu, Horia, *Magda Isanos. Drumul spre Eleusis*, Editura Albatros, București, 1975

Blandiana, Ana, *Eu scriu, tu scrii, el, ea scrie*, Editura Cartea Românească, București, 1978

Cimpoi, Mihai, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Editura Arc, Chișinău, 1996

Constantinescu, Pompiliu, *Magda Isanos. Poezii în „Vreamea”*, nr. 711, București, 1943

Constantinescu, Pompiliu, *Scrieri alese*, Editura pentru Literatură, București, 1957

Felea, Victor, *Dialoguri despre poezie*, Editura Pentru Literatură, București, 1965

Isanos, Elisabeta, *Cosânzenii*, Editura Augusta/ Artpress, Timișoara, 2005

Isanos, Elisabeta, *Magda Isanos. Opere. Pomii cei tineri*, Editura TipoMoldova, Iași, 2013

Meniuc, George, *Viziunea morții în „Basarabia”*, nr. 3-4, Chișinău, 1998

Pircă, Lidia Carmen, *Magda Isanos – Lecturi stilistice*, Editura Universității "Lucian Blaga", Sibiu, 2013

Timonu, Dominte, *Scara din umbră și lumină*, Chișinău, 2008